

A MAGYAR VÖRÖS HADSEREG FELVIDÉKI HADMŰVELETEINEK NÉHÁNY KÉRDÉSE

Kornis Pál alezredes

1919 Magyar Vörös Hadseregének dicső harcai közül a felvidéki hadműveletek érdemlik a legalaposabb tanulmányozást. Egyrészt azért, mert ez volt a Tanácsköztársaság hadseregének legdicsőbb fegyverténye, másrészt azonban azért is, mert rendkívül hasznos szempontokat nyújthat számunkra a magyar hadművészet tanulmányozásához. A felvidéki hadműveletek olyan kérdéseket vetnek fel, mint a forradalmi hadsereg megszervezése és vezetése, a főcsapás területének és irányának, a mellécsapások irányának megválasztása, a fegyvernemek együttműködésének problémája, az aktív védelem kérdése, az ellencsapás és az ellencsapásnak ellentámadássá való továbbfejlesztése, a páncélvonatok, repülők és a Dunaórség felhasználása, a felderítés és a biztosítás kérdése stb.

Egy sor olyan katonai probléma, amelyeknek tanulmányozása nemcsak 1919 hőseit hozza közelebb hozzánk, de a magyar hadművészet színvonalának emelését is jelentős mértékben elősegíti. A felvidéki hadműveletek igazságos ügyért harcoló proletár-hadsereget állítanak elénk, forradalmár parancsnokokat; élesen mutatják azt a különbséget, amely a forradalmi hadsereg és az előtte néhány héttel még fennállt burzsoá hadsereg között van.

A felvidéki hadműveletek tanulmányozásához, azok helytálló értékeléséhez és az eseményeket behatóan tárgyaló hadtörténelmi tanulmány elkészítéséhez kétségkívül sok alapos munka, a részletek alapos tisztázása és azoknak az egészbe való szerves beillesztése szükséges. A felvidéki hadműveletek köréből eddig megjelent némely tanulmánynak azonban nagy hiányossága volt, hogy nem illeszkedett bele a tényleges események keretébe s így légüres térben mozogva, megnehezítette a tanulságok levonását. Ezért jelen tanulmány célja az, hogy néhány tisztázandó probléma felvetésén túlmenően, általános vázlatát adja a magyar Vörös Hadsereg dicsőséges felvidéki hadműveleteinek. A munkában lévő összefoglaló művek megjelentetése még időt vesz igénybe. Addig is szükséges azonban felhívni a figyelmet e hadműveletek kiemelkedő és ma is tanulságos eseményeire, melyek érdekes részlet-tanulmányokra nyújtanak alkalmat.

A felvidéki hadműveletek periodizációja

A felvidéki hadműveletek megindulása.

A Vörös Hadsereg felvidéki hadműveleteit általában május 2-től, Miskolc elvesztésétől, a Tiszának a román intervenciós csapatok által való elérésétől, Salgótarján közvetlen fenyegetésétől számítjuk. Attól a naptól, amikor a Tanácskormány a kommunisták javaslatára és a tömegek támogatásával a háború továbbfolytatása, az ország megvédelmezése mellett döntött.

Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni, hogy a felvidéki hadműveletek lényegében már néhány nappal előbb megkezdődtek. A cseh burzsoá csapatok már április 28-a előtt is különböző helyi jelentőségű támadásokat indítottak az Ipoly mentén, Feled, Rimaszécs, Szendrő környékén és a Laborctól délre. Már ebben az időszakban folytatott a 3. hadosztály elhárító harcokat az Ipoly mentén, az 5. hadosztály pedig az Ung szakaszán. Az 5. hadosztály ezeknek a harcoknak következtében volt kénytelen visszavonni csapatait a Latorca mögé.

A csehszlovák csapatok általános támadása azonban az antant utasítására is csak április 29-én és 30-án indult meg, mikor a román intervenciós csapatok már a Tiszánál álltak.

Az általános támadás folytán következtek be a 3. hadosztály harcai az Ipoly mentén, a 80. dandár ellenállása Feledtől északra és a 60. dandár harcai Bánrévénel.

A csehszlovák csapatok erőteljes előnyomulása folytán Sátoraljaújhely, Garadna, Edelény, Feled irányába, az 5. hadosztály balszárnyát a Hernád és a Sajó mögé, jobbszárnyát pedig Olaszliszka és Szerencs irányába volt kénytelen visszavonni. Az összpontosított csehszlovák támadás Miskolc irányába végül is május 2-án Miskolc elfoglalásával végződött. Ezek az események már feltétlenül részét képezik a felvidéki hadműveleteknek.

Salgótarján első felmentése.

A felvidéki hadműveletek május 2-án öltöttek általános jelleget. Ekkor bontakozott ki az ellenséges csapatok széles támadása. A csehszlovák csapatok május 2-án Bánréve felől elfoglalták Ózdot és kevés remény volt arra, hogy Eger irányába történő előnyomulásukat a 60. dandár fel tudja tartóztatni. Salgótarjannál is kritikussá vált a helyzet, amit különösen növelt az a körülmény, hogy a szociáldemokraták áruló magatartása következtében a városban komoly zűrzavar keletkezett. Május 2-án kezdődött meg Salgótarján dicsőséges védelme; ezen a napon érkezett Salgótarjánba Rákosi elvtárs, a Forradalmi Kormányzótanács megbízásából a rendkívül kritikus helyzet megmentésére. Megalakítja — a 80. dandár parancsnokát félreállítva, aki a várost feladni készül — az első munkásszázadokat és kezébe veszi a védelem megszervezését. A csehszlovák csapatok támadása azonban folytatódott. Május 4-én

Bocsárlapujtó, Karancsberény és Fülek irányából nagy túlerővel újabb támadást intéztek a fővédelmi állás ellen, Ajnácskő—Almágy területén pedig, a védőkörlet jobbszárnyával szemben nagyobb erőket gyülekeztettek. A csehszlovák csapatok visszavetették az első vonalban harcoló vörös csapatokat.

Ennek az időszaknak kimagasló eseménye a salgótarjáni munkás-csapatok és a 80. dandár nehéz védekezése és időnyerő harca.

A hadseregfőparancsnokság Salgótarján felmentésére a 6. hadosztályt vonultatta fel a salgótarjáni hadműveletekhez. A 6. hadosztály kritikus körülmények között vette át május 7-én a parancsnoklást az egész védelmi körlet felett, mikor már összeomlás fenyegette a 80. dandár védelmét. A 80. dandár ezután, mint a 6. hadosztály csoportja, a munkáscsapatokkal együtt, elővéd viszonylatban folytatta május 7—10-e között Salgótarján védelmét, miközben az intervenciók csapatok Salgótarján teljes körülzárására törekedtek, a 6. hadosztály pedig felkészült a bevetésre. Közben a 6. hadosztály jobbszárnyán az 5. hadosztály ugyancsak heves harcokat folytatott. A harcoknak ez a szakasza a Karancs magaslat elfoglalásával, a 6. hadosztály üldözésének megindulásával és Salgótarján első felszabadításával május 12-én ért véget.

A csehszlovák burzsoá csapatok a 6. hadosztály üldözése következtében Losonc, Fülek és Ajnácskő irányában kénytelenek voltak visszavonulni. A 6. hadosztály csapatai, részleteiben kidolgozott hadművelési terv szerint május 13-án Füleket, 14-én pedig Feledet érték el. A sikeres ellencsapás megállította a csehszlovák csapatoknak Eger irányába történő előnyomulását is, amely az 5. hadosztály fokozatos visszavonulása következtében már Eger közvetlen környékét érte el.

A kecskeméti felvonulás.

Közben azonban hírek érkeztek arról, hogy az antant délről támadást szándékozik indítani a Magyar Tanácsköztársaság ellen. Erre a hírre a hadseregfőparancsnokság beszüntette az ellenség üldözését Salgótarjánnál és a 6. hadosztályt — a 4. hadosztállyal együtt — Kecskeméti körletébe irányította, hogy támadólag szálljon szembe az ellenséggel

Salgótarján második felmentése.

Az üldözés megszakítása után rövidesen megindult a csehszlovák intervenciók csapatok második támadása Salgótarján ellen. Már megelőzőleg, május 15-én a csehszlovák csapatok Rapp, Fülek, Balogfalva irányába indítottak támadást és a 80. dandár nehéz elhárító harcokat vívott. A 6. hadosztály kivonása után az Ipoly torkolat és Ajnácskő közötti arcvonalszakaszt a 3. hadosztályparancsnokság vette át és ezen belül Salgótarján védelme ismét a 80. dandárra hárult. Május 16—17-én a csehszlovák csapatok támadása az arcvonal középső szakaszán és nyugati szárnyán indult meg.

A csehszlovák csapatok május 18-án azonban váratlanul erős támadást indítottak az északi arcvonal egri szakaszán is Eger, Bátor és Pétervására irányában és csapataik megszállták Pétervásárát és Terpest. A három oszlopban megindított támadás igen nagy veszélyt jelentett Salgótarjánra nézve, különösen az a csoport, amely Pétervására elfoglalása után Recskig tört előre, és innen nyugati irányba fordulva, Salgótarjától délkeletre áttörte az északi arcvonalat, Nádújfaluig nyomult és május 19-én betört Kisterenyére. Az ellenség támadása Salgótarján ellen, a déli irányból történő támadással egyidőben, az Ajnácskő, Péterfalva, Zabár vonalon is kibontakozott és nyilvánvalóvá vált, hogy ez alkalommal megkerülő támadással igyekeznek Salgótarját birtokba venni.

A hadsereg főparancsnokság utasítására, az ekkor megalakult III. hadtest alárendeltségébe tartozó 5. hadosztály, a 3. hadosztállyal egyetemben ellencsapást hajtott végre s ez sikerrei is járt. Az ellenség kisterenyei csoportját északi, déli és keleti irányból megtámadva, az ellenséget visszavonulásra kényszerítették, az Eger térségéből támadó csapatok pedig, Pétervására visszafoglalása után, a Kisterenyéről menekülő csehszlovák csapatokat bekerítették és fogságba ejtették. Ezzel zárul le a felvidéki védelmi hadművelet egyik szakasza, melynek célja az ország még birtokban lévő egyetlen bányavidékének biztosítása volt.

A miskolci csata.

Salgótarján körülzárásával és második felmentésével egyidejűleg folyt le az az ellencsapás, amely Miskolc felszabadításához vezetett és ami Salgótarját május 21-ére véglegesen felszabadította az ellenség nyomása alól. Egyúttal kedvező helyzetet teremtett a Magyar Tanácsköztársaság hadserege számára, a felvidéki támadó hadművelet megindításához.

A hadseregparancsnokság ugyanis, miután a 6. és 4. hadosztály elszállítása után, az 1. hadosztállyal szabadon rendelkezhetett, a kiharcolt eredmények kimélyítése és megszilárdítása érdekében, az északi arcvonal megerősítésére már május 15-én Miskolc visszafoglalására dolgozott ki haditervet.

A főparancsnokság rugalmasságát mutatja, hogy amilyen merészen és határozottan intézkedett a 6. hadosztály kivonására (kecskeméti felvonulás) és bízta rá a 80. dandárra a több hadosztály szélességű védővonal tartását, ugyanolyan határozottan intézkedett a csapatok mozgására a helyzet megváltozása idején és rendelte az 1. hadosztályt Miskolc elfoglalására.

A hadseregparancsnokság — hogy az antant akcióját lehetőleg megelőzze — egy Miskolcon át végrehajtandó támadásra határozta el magát. Errenézve május 15-én este 10 órakor intézkedett a következő kivonatost tartalommal:

Szándék Miskolc környékének visszafoglalása: végrehajtja a III. hadtest az 1. és 5. hadosztállyal, mialatt az I. hadtest a Tisza mentén átkelési szándékot demonstrál.¹ Hogy a támadás gyorsan és meglepőleg történhessen, az 1. hadosztályt vasúton mielőbb Emőd—Hársány—Vatta környékére szállíttatta, hogy a támadás 17-én reggel megindulhasson. Egyelőre elerendő vonal: Sajó—Hernád—Szikszó—Sajószentpéter—Apátfalva.²

A 4. és az arcvonalból kivont 6. hadosztályt a főparancsnokság 18-án Kecskemétre az I. hadtesthez szállíttatta el, a már fentebb említett Félégháza—Szeged irányában való támadólagos előnyomulás végett.³

A felvidéki védelmi hadművelet második szakasza a május 20-án Miskolc visszafoglalására megindított ellencsapás volt. Ez a hadművelet magában foglalja az első hadosztály támadását Miskolc irányában. A 7. ezred támadott Mályi ellen, aminek következtében, az átkarolás veszélye elől az ellenség Görömböly irányába vonult vissza. A 7. ezred Görömböly és Kis-Tokaj irányában folytatta támadását. Az 1. hadosztály főereje támadását a Miskolctól délre fekvő magaslatokon át vezette, ezzel szemben a csehszlovák csapatok a Szirma—Görömböly vonalon kíséreltek meg heves ellenállást. Ide vetették előre tartalékaikat és Görömböly térségében súlyos harcok zajlottak le. Az 1. hadosztály csapatai ezután erőteljes támadást indítottak a Magoshegy, a Benedek és Csaba magaslatok ellen. Az ellenséget visszavonulásra készítették és az Avas-hegy irányába üldözték. A támadás eredményeképpen Miskolcot visszafoglalták.

Ennek a periódusnak eseményeihez tartozik az 1. hadosztály csapatainak átcsoportosítása, a várható egyesült cseh-román támadás visszautasítására. Ez az ellentámadás május 23-án bekövetkezett. A csehszlovák csapatok ellentámadása északi, északkeleti és keleti irányból indult meg Miskolc visszafoglalására. A Sajó völgyében lefolyt hullámozó harcok következtében az ellenség a 9. ezredet Miskolc szegélyéig szorította vissza. A 7. ezred szívós harcokat vívott a csehszlovák és román csapatokkal Sajólánál, a 10. dandár ellencsapást hajtott végre a Sajón át, az ellenség pedig északról Bodva és Sajószentpéter között indított érelyes támadást Miskolc ellen, mely a 32. ezredet Miskolc határáig vetette vissza. Az 1. hadosztályparancsnokság sikeres intézkedései következtében a 10. dandár és a 7. ezred a Sajó mentén, a 31. dandár pedig Miskolcnál törte meg az ellenséges csapatok ellenállását. Ide tartoznak a 7., 8., 9. munkásezredek hősi harcai Miskolc védelmében, amelyek elősegítették a védelem sikerét és azzal végződtek, hogy az ellenség a Sajó—Hernád vonalat kiürítette és Sajóhidvégig visszavonulni kény-

¹ Hadtörténelmi Intézet. — Vörös Hadsereg Parancsnokság. 517/15. hdm. 48/54.

² H. I. — V. H. P. 515/17. hdm. 47/309.

³ H. I. — V. H. P. 517/28. hdm. 48/70.

szerezte. Ilyen módon a miskolci helyzet véglegesen megszilárdult. Ezzel fejeződik be a felvidéki védelmi hadműveletek második szakasza: a Miskolc visszafoglalására indított ellencsapás. Így alakult ki egy olyan hadműveletileg kedvező helyzet, amely lehetségessé tette a Felvidék felszabadítását célzó támadó hadművelet megindítását.

Hangsúlyozni kell azonban, hogy a miskolci hadművelet ellencsapás jellegű s mint ilyen feltétlenül a védelmi hadműveletekhez tartozik. Célja csupán az ellenséges támadás előtti arcvonal visszaállítására s kedvező helyzet elérése egy esetleges későbbi támadó hadművelet számára. Éppen ezért nem tartozik a felvidéki nagy támadó hadművelethez, hiszen csakis Miskolc visszafoglalása adta meg a lehetőséget ennek megindításához.

Megemlítésre méltó, hogy az itt leírt események folytán május 20-án Miskolc—Eger—Salgótarján vonalában, 100 km szélességben, eléggé összefüggő harcfront alakult ki, melyben a két fél az ellenkező szárnyakon harcolt a döntésért.

A felvidéki támadó hadművelet.

A hadseregparancsnokság május 27-én adta ki a támadásra vonatkozó 527/22. hdm. számú intézkedését, mely mind a hadművelet célját, mind megvalósításának eszközeit rögzíti.

„A hadsereg parancsnokság szándéka a cseh-román haderők belső szárnyát áttörve, a cseheket megverni és azután a Tiszán átkelve a román haderő ellen fordulni.

Végrehajtására a következő csoportok alakíttatnak:

1. III. hadtest. Ennek alárendelve az 1., 4., 6. és az 5. hadosztályból a 10. dandár parsága, a Bessenyő, Sajószentpéter, Sajókazincz környékén lévő erőkkel.

2. Az 5. ho. többi részei (május 29-én del. 12 h-tól).

3. A 3. ho.

4. Az 1. ddr.

Feladata.

ad 1. A Tisza és a Bodva völgy között erős déli szárnyal Sátoraljaújhely, Kassa és Torna, mint főirányokkal, előnyomulva lehetőleg gyorsan Sátoraljaújhely, Kassa, Szepsi vonalát elérni.

A hadsereg parancsnokság óhaja, hogy a május 29-iki támadást az azonnali előnyomulás és erélyes üldözés kövesse.

Már az előnyomulás megkezdésekor igyekezni kell a május 29-iki támadást végrehajtó 1. hadosztályt hadtest tartalék gyanánt visszatartani.

ad 2. Az 5. ho. május 29-én Rimaszombatot megszállja és igyekezik a támadás után közvetlenül kis különítményeket Rozsnyó és

Tiszolcz felé kiküldeni. Főerejét két részben, még pedig nagyobb erőket Putnok—Bánréve környékén, a Rimaszombat megszállására kirendelt erőket Rimaszombat környékén gyülekeztetni.

A hadsereg parancsnokság az 5. ho-t hadseregterületnek tekinti, amelyet a viszonyoknak megfelelően fog vagy vasúton, vagy gyalog menetben további alkalmazási helyére eltolni.

ad 3. 3. ho. feladata 29-én Losoncot megszállani és a bevétele után azonnal kiválogatott csapatokból összeállított erős különítményt Zólyomra előretolni. A hadosztály zöme ugyanúgy, mint az 5. hadosztályé, szintén mint hadseregterület számít és Losonc környékén helyezendő el. A ho. zömének feladata egyelőre az Ipoly északi partján álló cseh erőket végleg visszavetni és lehetőleg megsemmisíteni.

ad 4. Az 1. dandár május 29-én nem hírszerző különítményeket küldjön ki, hanem egy erős különítményt Lévára toljon előre. Mihelyt ezen különítmény hatását érezteti, a Duna hajórajjal összeműködve az Ipolyság—Szob között álló erőket a Garamig tolja előre. Nagyobb csoportok Kisoroszka és Párkányra irányítandók.

A hadseregparancsnokság megjegyzi, hogy ezzel az intézkedéssel az összes tartalékait egy határozott célra bevetette, így ezen hadműveletek sikerétől nagyon sok függ. Elvárja tehát a hadseregparancsnokság, hogy úgy a parancsnokságok, mint a csapatok a legnagyobb eréllyel, körültekintéssel és sablonoktól ment merészséggel hajtsák végre fenti irányelveket. Ez utóbbi parancs valamennyi parancsnokságnál és csapatoknál, úgy parancsnokok, mint politikai megbízottaknak behatóan megmagyarázandó.⁴

A felvidéki támadó hadműveletek május 30-án a III. hadtest vezető harcaival indultak meg. Az 1. hadosztály zöme a Hernádon át a román hídfő ellen indított támadást. A 10. dandár Edelény irányába, a 6. hadosztály főcsoportja pedig Szikszó irányába támadott.

A támadás az első naptól kezdve jelentős sikereket eredményezett. Az 1. dandár a Garamig tört előre, a 3. hadosztály egy sor magaslatot foglalt el Balassagyarmattól északra és bevonult Ipolyságra, a 46. és 60. dandár Fülek és Rap irányából nyomult előre és 30-án Losoncot elfoglalta, mely fegyvertény a hadjáratok egyik, szintén kiemelkedő eseménye volt.

A 10. dandár a Bodva völgyében nyomult előre, az 5. hadosztály Bánrévét, Putnokot és a 39. dandárral Rimaszombatot foglalta el.

Az 1. hadosztály támadása a Hernád mentén megakadt. Erre a hadseregparancsnokság, a közben beérkezett 4. hadosztályt a Sajó déli szakaszán át északi irányban vetette be. A 4. hadosztály csapatai június 1-én elfoglalták Tiszalucot, a román csapatokat Tiszadob irányába való menekülésre készítették és kettészakították a Hernád mentén a cseh-szlovák és román csapatok közötti összeköttetést.

⁴ H. I. — V. H. P. 527/22. hdm. 50/80.

A 6. hadosztály jelentős eredményeket ért el a III. hadtest előrenyomulásának középső szakaszán, a Hernád völgyében és merészen tört előre.

A 6. hadosztály támogatására küldött segítség a 3. dandártól sikeresen avatkozott be a hadosztály jobbszárnyán kialakult nehéz helyzetbe és Göncruszkát elfoglalta. A csehszlovák csapatok ezen az arcvonalszakaszon Hernádszurdokig vonultak vissza. Ugyanakkor erőteljes ellenőrkéseket indítottak Garadna és a 6. hadosztály balszárnyán, a Magas-hegy ellen. A Szendrónél indított támadásuk következtében a 10. dandár előnyomulása Szendrónél megakadt.

A Tisza-átkelés terve.

Eközben a 4. hadosztály sikeresen folytatta előnyomulását Tokaj—Szerencs irányában és erős harcok után Mádig nyomult előre. A románokkal szemben elért sikerek kiaknázása érdekében a hadsergőfőparancsnokság intézkedésére a 4. hadosztály ekkor Sátoraljaújhely irányába beszüntette előnyomulását és intézkedéseket tett a tiszai átkelésre. Sátoraljaújhely irányába csak a 3. dandár folytatta az előnyomulást. Eközben a 6. hadosztály csapatai a csehszlovák csapatok szívós védekezését megtörve, elfoglalták Göncöt, Abaújvárra való visszavonulásra készítették az ellenséget s június 3-án gyors előretöréssel elérték a Gönc—Hernádvecse—Szemere—Krasznokvajda vonalat. Egyidejűleg a 10. dandár csapatai előretörték a Bodva völgyében, elfoglalták Rudabányát, és visszaverve az ellenség ellencsapását, a csehszlovák csapatokat Szendrő kiürítésére kényszerítették. A 3. dandár Sárospatak irányában nyomulva előre, június 5-én elfoglalta Sátoraljaújhelyt.

Kassa elfoglalása. A nagyidai áttörés.

Ezzel, jóllehet a 4. hadosztály meglepetésszerű tiszai átkelési kísérlete nem sikerült, megnyílt a lehetőség Kassa elfoglalására, melynek rövid története: a 101. és 46. dandár⁵ erőteljes támadással elfoglalta a Kassa-i völgy előtti magaslatokat, visszavonulásra készítette az ellenséget és a 101. dandár a Hernád jobbpartján Enyicke irányába, a 46. dandár Komaróc irányába tört előre. A nagyidai áttörés és Nagyida elfoglalása megnyitotta az utat Kassa felé, bár az ellenséges csapatok az áttörő csoport (46. ddr.) jobb- és baloldalán, szívós ellenállást fejtettek ki. Ezekben a helyeken a saját csapatok előnyomulása fenn is akadt és csak másnap követhették az áttörő csoportot.

A megerősített 6. hadosztály június 6-án általános támadást indít Kassa irányába. Az ellenség a nagyidai áttörés következtében képtelen komolyabb ellenállást kifejteni, kiüríti Kassát, ahova a 46. dandár

⁵ A 46. dd. V. 30-án még Losonc elfoglalásánál működött közre és csak VI. 2-től kezdve lett a kassai támadáshoz átszállítva.

bevonul és biztosító osztagokat tol előre Kassától északra és Nagyvidától nyugatra.

Az 1. hadosztály⁶ Kassától délkeletre a Hernád völgyében biztosítja a 6. hadosztály jobbszárnyát. A 10. dandárnak az lett volna a feladata, hogy Mecenzéf, Torna és Rozsnyó irányába törjön előre, hogy megakadályozza az ellenség kassai csoportjának visszavonulását, de egyelőre még a Bódva-völgy északi kijáratánál harcolt. A 6. hadosztály biztosító osztagai Abosig és Kassabéláig nyomulnak előre. Ezzel zárul le a felvidéki támadó hadművelet első szakasza, mely néhány nap alatt ragvogó eredményeket hozott és megteremtette a további sikerek előfeltételeit.

A csehszlovák csapatok üldözése közben az 1. hadosztály június 9-én elfoglalja Eperjest, 10-én Bártfát. A 6. hadosztály balszárnya Aranyida, Kojsó és Margitfalva irányába támad és 20-án elfoglalja Margitfalvát, többi csapatai június 21-én elérik Gölnicbányát és Korompát, 23-án Szepesremetét és Szomolnokot. Itt érte az ellenségeskedés beszüntetése.

A 3. hadosztály és 1. dandár működése a kassai előnyomulás alatt.

A kassai támadással egyidejűleg a Vörös Hadsereg északnyugati irányban is előretört. Az ellenség szívós ellenállását megtörve, a 80. dandár (3. ho.) Losonc elfoglalása után tovább nyomul előre Zólyom irányába és június 1-én elfoglalja Gácsot.

Az 1. dandár, a dunai hajóraj támogatásával Léva és Érsekújvár irányában indított előnyomulása, az ellenség ellenállása dacára is sikeres: június 3-án elfoglalja Lévát; a dandár börszónyi és szobi csoportja pedig Szob és Vámosmikola között átkel az Ipolyon, előnyomul a Garam irányába s június 1-ére Szobtól Vezekényig mindenütt eléri a Duna—Garam vonalát. Balszárnyán a 26. ezred 2. nemzetközi zászlóalja és a 16. határ vadászszázlój a dunai hajóraj támogatásával elfoglalja az egész Duna—Garam sarkot és tovább üldözi az ellenséget. Az 1. dandár balszárnya június 3-án Érsekújvárt is beveszi. A 16. ezred Léváról Garamberzence és Szántóról Zólyom irányába tör előre és az ellenség szívós ellenállását megtörve, június 5-én Korponát, 6-án Selmec- és Bélabányát, 7-én Zólyomot foglalja el.

Az 5. hadosztály működése az arcvonaltól közepén.

Az 5. hadosztály a csehszlovák csapatok ellen az északi arcvonaltól közép szakaszán támadott. Június 1-ig elfoglalja Sajókaza, Putnok, Bánréve, Rimaszécs és Feled helységeket, majd erős harcok után átlépi a Sajót és megkezdi az előnyomulást Rudabánya és Zádorfa irányában.

Június 1—7-ig vívott szívós harcok után az ellenséget visszavonulásra kényszerítik és Pelsőcz elfoglalása után a 65. dandár eléri a Rozsnyó—Csetnek—Jólsva—Murányalja vonalat. Eközben a 39. dandár

⁶ Az 1. ho. VI. 5-től kezdve előrevonulásban volt Kassa felé, hogy Kassa elfoglalása után felváltta a 6. ho-t.

Felednél és Rimaszécsnél átlépi a Rimát és megtörve a csehszlovák csapatok szívós ellenállását, május 31-én elfoglalja Rimaszombatot, majd az ellenség erőteljes ellencsapását visszavetve, a Rima völgyében tovább nyomul előre, elfoglalja Rahót és június 9-én Tiszolczot. Június 15—16-án kezdődik meg ezen a szakaszon a csehszlovák csapatok újabb támadása, mely Rozsnyó és Tiszolcz elvesztésére vezetett. A főparancsnokság új erők bevetésével helyreállította a helyzetet és az 5. hadosztály a Sajó és a Rima völgyében újra megkezdte az előnyomulást, melynek Szilice, Pelsőcz, Deres, Gesztes, Rahó vonalában a június 24-i, a harcok beszüntetésére vonatkozó parancs vetett véget.

Kassa elfoglalása után, VI. 12-én a hadsereg főparancsnokság új elhatározásra jutott: a hadsereg nyugati szárnyán Nyitra—Érsekújvár irányában indított támadással méri a végső csapást a csehszlovák intervenciókra.

Ennek megvalósítására megalakítja az V. hadtestet. Egyidejűleg megindul a csehszlovák csapatok ellentámadása Zólyom, Garamberzence, Léva és Érsekújvár irányában, melyek azonban a 3. és 4. hadosztály szívós harcain megtörttek.

Mint az események e nagyon is általános felvázolásából is látható, a felvidéki hadműveletek rendkívül szétágazó, sokoldalú képet mutatnak. Igen nehéz a hadműveletek óriási dinamikus fejlődését és kibontakozását, a csehszlovák csapatok április végén megindított első támadásától kezdve Salgótarján első felmentéséig, a miskolci csatán, az egész északi arcvonal előretörésén és Kassa elfoglalásán keresztül szerves egészbe foglalni. A látszat az, mintha az egyes csapatok és magasabb egységek különálló harcokat vívtak volna, hiszen valóban minden egyes hadműveleti rész önmagában is egységes egész, a hadtörténelmi feldolgozás számára is tanulságos képet nyújtó hadművelet. Jóllehet az események időben párhuzamosan folytak le, keresztezték egymást, egymásba fonódtak, a harcok természetesen szorosan összefüggtek egymással, mint ahogyan az ellenség is június közepétől kezdve már az egész arcvonalon egységesen fejtette ki tevékenységét. Míg azonban június 12-ig a hadműveletek könnyen illeszthetők szerves egészbe, június 12-e után lényegében két különálló részre oszthatók: a III. hadtest Kassa—Eperjesi és az V. hadtestnek a Kis-Magyar Alföldön vívott harcaira.

Természetesen a hadtestek harcai további, rendkívül fontos részlet-hadműveleteket tartalmaznak, mint pl. a III. hadtest harcai: az 1. hadosztály eperjesi harcai, a 6. hadosztály támadása, az 5. hadosztály, valamint a 17. és 10. dandár rozsnyói és tornai, a 3. dandár sátoraljaújhelyi hadműveletei. Az V. hadtest hadműveletei pedig a 3. hadosztály lévai harcait, a 4. hadosztály bátor előnyomulását és a 80. dandár zólyomi működését ölelik fel.

Bár újra hangsúlyozni kell, hogy ezek a harcok lényegében szerves egészet alkotnak, mégis minthogy a III. és V. hadtest harcai az arcvonal két szélső szárnyán egymástól meglehetősen távol eső hadszíntéren folytak le, az események feldolgozása a III. és V. hadtest harcainak külön-külön való alapos tanulmányozását és feldolgozását követeli.

Más kérdés, hogy az V. hadtest harcai mennyire illettek bele a Vörös Hadsereg stratégiai tervébe, hogy ezek a dicsőséges harcok a hadászati vezetés szempontjából mennyire voltak eleve elhibázva, hogy nem szolgálták a háború megnyerését s így csupán harcászati, illetve hadműveleti sikereknek tekinthetők, de olyan sikereknek, amelyek az erők szétforgácsolását eredményezték és stratégiaileg károsaknak minősítetők.

*

A felvidéki hadművelet helye a Vörös Hadsereg stratégiai tervében.

Fel kell vetni és tisztázni kell azt a problémát, hogy milyen helyet foglal el a felvidéki hadművelet a Magyar Vörös Hadsereg stratégiai tervében. Rákosi elvtárs még 1935-ben megállapította, hogy a Magyar Vörös Hadsereg célja a csehektől és románoktól megszállt területek visszafoglalása volt és kimutatta, hogy akkoriban ennek megvolt mind a politikai, mind a katonai lehetősége. A Magyar Tanácsköztársaságra kezdettől fogva a román intervenció jelentette a nagyobb veszélyt, mert egyrészt a legnagyobb katonai erőt képviselte, mert a legnagyobb és túlnyomóan magyarlakta területeket foglalta el és mert az Alföld megszállásával az országot legjelentősebb gabonatermő területeitől fosztotta meg, súlyosan veszélyeztetve ezzel az egész ország ellátását.

Ennek megfelelően a Vörös Hadsereg elsősorban a román betolakodók kiűzésére, intervenciók csapataik megsemmisítésére vette az irányt.

A súlypont áthelyezése az északi arcvonalra.

Nem nehéz azonban bebizonyítani, hogy május elején, mikor a cseh-szlovák csapatok erőteljes támadással léptek fel, helyesen járt el a Magyar Tanácsköztársaság, mikor erőinek túlnyomó részét a felvidéki védelmi hadműveletekre összpontosította. Az egymást nyomon követő tervek mutatják, hogy a hadműveletek súlypontja ebben az időszakban a felvidékre helyeződött át. Erre a szükség kényszerítette a Magyar Tanácsköztársaságot. Ebben az időszakban azonban még csak a védekezésről, illetve a védelem részét képező ellencsapás megindításáról van szó. Bizonyítják ezt az egymást követő tervek:

május 4.: Salgótarján biztosítása,

május 11.: védekezés Dél felé (a kecskeméti felvonulás),

május 15.: készenlét Dél felé és Miskolc elfoglalása,

május 22.: a régi fegyverszüneti vonal visszafoglalása Miskolc és Nagyszécsény között.

A hadműveleti támadási szándéknak az első nyoma csak a miskolci válialkozás után jelentkezik; ekkor ugyanis a hadsereg főparancsnokság a Kecskemétnél felvonuló erőket már nem dél felé támadó csoportnak, hanem hadseregtartaléknak nevezi. A csehszlovák intervenció csapatok ellen elhatározott támadás egyáltalán nem bizonyít a mellett, hogy a Tanácsköztársaság eltért volna eredeti irányvonalától, a románok kiűzésétől, hiszen a kassai támadással is az volt a cél, hogy annak sikere esetén a Felső-Tiszán átkelve a román hadseregre mérjenek megsemmisítő csapást. Valóban, miután május 23-án a Tanácskormány a háború továbbfolytatása mellett döntött, a leghelyesebb megoldás a hadműveleteknek a csehszlovák intervenciók elleni megindítása volt. Tehát a főcsapás területének az északi frontra való áthelyezése és irányának Kassa—Sátoraljaújhely irányába való kitűzése.

Nyilvánvaló, hogy a Tanácsköztársaság csak olyan célokat tűzhetett maga elé, amelyeknek megvalósítása minden szempontból igazságosnak volt mondható. Ez a jogcím elsősorban Romániával és Csehszlovákiával szemben állott fenn, mert ezek foglalták el a legnagyobb magyarlakta területeket. A Jugoszlávia által megszállott országrész felszabadítására azért sem lett volna észszerű hadműveletet irányítani, mert az kétségkívül azonnal maga után vonta volna a készenlétben álló francia intervenció csapatok beavatkozását.

Románia ellen a támadás a Tiszán keresztül sokkal kockázatosabb és nehezebb lett volna és ebben az esetben a csehek könnyen folytathatták volna előnyomulásukat, lényegében két arcvonalon kellett volna harcolni. Sokkal kevésbé látszott valószínűnek, hogy a felvidéki támadás esetén a románok szánták volna rá magukat a beavatkozásra.

A Tisza természetes védővonalnak kínálkozott, amelyen a román csapatok részére rendkívül nehéz és igen kockázatos lett volna az átkelés megkísérlése. A román csapatok nagyrésze a fiatal Szovjetország elleni intervencióval is le volt kötve, a Tiszánál gyengébb minőségű csapataik állottak. Az is kérdéses volt, hogy milyen szemmel nézné az antant a románok előnyomulását a Tiszán keresztül, hisz az imperiaalista nagyhatalmoknak elsőrendű érdekük volt, hogy a románok lehető legnagyobb erőikkel a szovjet-ellenes intervencióból vegyék ki részüket.

Végül a felvidéki hadművelet megindulásához kevesebb átcsoportosításra volt szükség és arra is alkalom kínálkozott, hogy a Tanácsköztársaság felhasználja a csehszlovák csapatok jórészt megrendült állapotát, mely a védelmi hadművelet sikere következtében állott elő. A főcsapás irányának megválasztását ugyancsak teljes mértékben helyesnek mondhatjuk. Az egyenesen északi irányban való előretörés, a nehéz hegyi harcok, az alig megalakult csapatokkal, rendkívül kockázatosnak bizonyulhattak volna. A hegyi harcok különlegesen kiképzett csapatokat, különleges felszerelést és különleges fegyverzetet is igényelnek, ilyenre pedig a Vörös Hadsereg nem rendelkezett. A Kis Magyar Alföld és a Csallóköz visszaszerzésére irányított támadás pedig rendkívül szét-

húzta volna az arcvonalat és bár a cseh arcvonalt itt látszott a leggyengébbnek, nehéz lett volna az összeköttetés biztosítása a hátsorzággal és szétforgácsolta volna az erőket. A későbbiek folyamán az északnyugati irányú támadás valóban igazolta is az ilyen elgondolások helytelenségét. Ugyanakkor egy sor tényező szólt a mellett, hogy a főcsapás irányát a Vörös Hadsereg Kassa—Sátoraljaújhely irányába tűzze ki.

A kassai támadási irány előnyei.

1. A főveszélyt pillanatnyilag a cseh intervenciók jelentették, hisz támadásuk továbbfejlesztése megfosztotta volna a Tanácsköztársaságot legértékesebb és úgyszólván egyetlen bányá- és iparvidékétől, továbbá a középső szakaszon történő előnyomulásuk közvetlen veszélyt jelentett volna az ország központjára, Budapestre nézve is.

2. A főcsapás olyan területen folyt le, melynek lakossága jelentős részben ipari munkásokból és bányászokból állt, — ez volt Magyarország legjelentősebb bányá- és iparvidéke —, akik nemcsak rokonszenveztek a proletárdiktatúrával, de minthogy közben a csehszlovákiai intervenciók burzsoá csapatok uralmát is megízlelték, fokozott mértékben voltak hajlandók a proletárdiktatúra támogatására. A néhány napos csehszlovák uralom szemléltetően bizonyította, hogy mit jelent a burzsoázia uralma a proletariátus hatalmával szemben és fokozta e vidék lakosságának elszántságát a proletárdiktatúra megvédésére. A diósgyőri munkások már május 17-én egy ezredet állítottak fel, hogy harcokban védjék a Magyar Tanácsköztársaságot, egy cseh sajtójelentés pedig ebből az időből arról számol be, hogy „Kassától délre bolsevista lázadás volt“, ami mutatja a lakosság hangulatát.

3. A vasúti hálózat, valamint a terep jellege ugyancsak kedvezőnek látszott nagyobbarányú támadó hadművelet lefolytatására. A Miskolc—Kassa—Sátoraljaújhely terület sűrű és jó állapotú vasúti és közúti hálózattal rendelkezett, ami rendkívül fontos a csapatok átcsoportosítása, a tartalékok felhasználása, az utánpótlás biztosítása, a hadtáp-munka szempontjából. A terepviszonyok széleskörű manőverezésre alkalmasak, az északi-déli irányú hegyvonulatok és völgyek, egyrészt a völgyekben való könnyű előnyomulást segíthették elő, az északi-déli irányú hegyvonulatok pedig az uralgó magaslatok birtokbavételével széles területek biztosítását tették lehetővé.

4. A Vörös Hadsereg támadása elsősorban olyan területek ellen irányult, amelyek lakossága túlnyomóan magyar volt, így számíthattak a széles tömegek rokonszenvére és támogatására, s ennek helyességét az események bizonyították is, másrészt kétségbevonhatatlanná tették a hadjárat igazságosságát, mely elsősorban a megszállt magyarlakta területek visszaszerzésére irányult.

5. A támadás továbbfejlesztése során a csapatok egyrészt olyan szlovák területekre juthattak, amelyeknek lakossága rokonszenvezett a proletárdiktatúrával, mint ahogy azt utólag a Szlovák Tanácsköztársá-

ság kikiáltása és a szlovák proletariátus harcai is bebizonyították, másrészt a Felvidék legforradalmibb érzelmű területe, a Szovjetországgal és a Magyar Tanácsköztársasággal egyaránt rokonszenvező és a kettő között igen alkalmas összekötő kapocsnak kínálkozó Kárpát—Ukrajna területéhez vezetett.

6. A támadás a cseh és román arcvonal érintkezési pontján át vezetett s így annak sikere kettévágta volna, mint ahogy ketté is vágta a cseh és román intervenciós csapatok arcvonalát. Ez a támadási irány egyúttal parancsolólag is előírta, a tervezett hadműveletek sikere érdekében azoknak a román csapatoknak, melyek Tiszaluc—Szerencsnél a Tisza nyugati partján állottak, a Tisza keleti partjára való visszaszorítását. Az előnyomulás ilyen iránya tehát nem csupán a cseh és román csapatok közötti fizikai összeköttetés megszakítását célozta, hanem azt is, hogy a román csapatok egy igen fontos harcászati előnyét megszüntesse. A Tisza nyugati partján álló előretolt román dandár ugyanis olyan támadó hídfőt képezett, amelyen keresztül az előnyomuló hadsereg oldalába jelentékeny erők támadhattak volna.

7. A támadás sikeres továbbfejlesztése lehetővé tette volna a hadsereg oldalának, illetve hátának biztosítása mellett a Tiszán való átkelést és a Tiszántúl túlnyomóan magyarlakta területeinek felszabadítását. Ez ebben az időszakban, aratás idején, a rendkívül nehéz élelmezési helyzetben lévő Magyar Tanácsköztársaság számára élet-halál kérdése volt.

8. A támadás főirányának továbbfejlesztése alkalmas kiindulóterület lehetett volna a későbbiek folyamán a Magyar Tanácsköztársaság fennmaradása és a szovjetorosz Vörös Hadsereg előnyomulása esetén, a közvetlen érintkezés felvételére, ami beláthatatlan távlatokat nyithatott volna a Magyar Tanácsköztársaság és ezen túlmenően a fellendülőben lévő forradalmi mozgalmak számára.

A Kis-magyar-alföldi támadási irány mérlegelése.

Mindezek a tények mutatják, hogy a felvidéki támadó hadművelet terve teljes mértékben helyes volt és sikere előmozdította volna a Magyar Tanácsköztársaság honvédő háborújának sikerét. Mélységesen hibás viszont a hadászat egészéből kiragadva az egyébként igen szép harcászati eredményeket felmutató északnyugati irányú támadást pozitívként értékelni és nem látni meg annak a stratégia szempontjából teljesen elhibázott voltát. Ha a nyugati szárnybiztosító egységek a Garam vonalát elérve, ott szilárd védelemre rendezkedtek volna be, és nem nyújtották volna meg, pillanatnyi sikerek kedvéért, az északnyugati arcvonalat, a Garam-vonal szilárd kiindulási alap lehetett volna későbbi új hadműveletek számára. Miután a csehek nyugati irányból kísérelték meg a Vörös Hadsereg arcvonalának áttörését, hogy ezáltal Kassától nyugatra harcoló egységeiket megsegítsék és miután Haller és Petljura támadása miatt a Szovjetorosz Vörös Hadsereggel való kapcsolat bevárható

időn belül való felvételének még a reménye is elszlott, a hadsereg-főparancsnokság a hadműveleteket éppen az északnyugati frontra helyezte át, azzal a szándékkal, hogy először hosszabb időre leszámol a csehekkel, megsemmisítő csapást mér intervenciós csapatokra, majd kislétszámú területbiztosító egységek hátrahagyásával az egész Vörös Hadsereget a románok elleni támadásra használja fel.

Ez a terv azonban kellően nem volt megalapozva, s bár a csapatok ragyogó fegyvertényekkel írták be neveiket a Vörös Hadsereg harcainak történetébe, a hadműveleteknek a Clemenceau jegyzék után történt bezűntetése az V. hadtest csapatait, éppen a kellően meg nem alapozott támadás miatt, részben már visszavonulóban érte.

A Szovjet Vörös Hadsereggel való kapcsolat megteremtésének kérdése.

Általánosan elterjedt az a vélemény, mely a Vörös Hadsereg felvidéki támadó hadműveletének vizsgálatánál, mint egyedüli szempontot a Szovjetország hadsereggel való kapcsolat megteremtésének kérdését tartja szem előtt. Kétségtelen, hogy a Vörös Hadsereg tervei között szerepelt a Szovjetország Vörös Hadsereggel való egyesülés gondolata; erre vall, hogy a hadseregfőparancsnokság május 11-én a külügyi népbiztoson keresztül az orosz Tanácsköztársaság katonái segítségét kérte, hogy az mihamarabb kezdje meg előnyomulását Sztrijen át Csap felé.

Jelen voltak állítása szerint a felvidéki támadási terv kidolgozásánál Stromfeld is tett volna olyan kijelentést, hogy a támadás fő irányának kitűzésében a szovjet Vörös Hadsereggel való kapcsolat megteremtésének óhaja is közrejátszott. Ily módon a szovjet Vörös Hadsereggel való kapcsolat felvétele, döntő segítségnyújtásra képes katonai szövetséges keresése, kétségkívül a Vörös Hadsereg előtt lebegett. Pillanatig sem kétséges, hogy a Szovjet Vörös Hadsereg fennállása és harcai döntő módon segítették a Magyar Tanácsköztársaság honvédő háborúját. A Magyar Tanácsköztársaság, mely a Nagy Októberi Szocialista Forradalom gyermekeként jött létre, felismerte a Szovjet Vörös Hadsereg történelmi jelentőségét és szerepét. Tisztában volt azzal, hogy a Magyar Tanácsköztársaság fennállását a Szovjet Vörös Hadsereg harcai biztosíthatják legjobban, tudta, hogy az a tekintély, mellyel a magyar forradalmi hadsereg pl. a francia intervenciós csapatok előtt rendelkezett, a Szovjet Vörös Hadseregnek volt köszönhető. Így azután érthető, hogy a Szovjet Vörös Hadsereggel való kapcsolat felvétele a legszélesebb tömegekben is hatalmas népszerűségnek örvendett, s a forradalmi katonai vezetés is tisztában volt a kapcsolat megteremtésének jelentőségével és kihatásaival. Más kérdés, hogy a Vörös Hadsereg főparancsnoksága is tudta, hogy ez a célkitűzés ebben az időszakban nem volt megvalósítható, mert a szovjet csapatok helyzete ekkor a minden irányból előrenyomuló ellenséggel szemben rendkívül súlyos volt.

A hadseregparancsnokság május 26-án rögzítette is, hogy „belátható időn belül nem számíthatunk a minden oldalról szorongatott orosz csapatok közvetlen és hathatós támogatására.”⁷

Ez a jelentés négy nappal a támadás megindulása előtt kelt és nem lehet vitás, hogy amennyiben a támadás célja csupán, vagy főként a Szovjet Vörös Hadsereggel való egyesülés lett volna, úgy ez a hadműveleti terv megváltoztatásához kellett volna vezessen.

Mindez azt bizonyítja, hogy a Vörös Hadsereg hadműveleti tervét nem a Szovjetország Vörös Hadsereggel való kapcsolat felvétele határozta meg. Vizsgáljuk meg röviden, milyen lehetőségei lettek volna egy ilyen elgondolás valóráváltásának.

A Szovjetországgal való kapcsolat megteremtése először március 21-én merült fel, mikor a Vörös Ujság arról írt, hogy a szovjet csapatok Tarnopolban és Lembergben vannak és hogy az egyesülés rövid időn belül megvalósítható. Tarnopol elérése, illetőleg az útközben való találkozás ekkor valóban nem lett volna ábránd, ha a Magyar Tanácsköztársaságnak ebben az időben komoly hadserege lett volna, és a szovjet csapatok folytatni tudják az előrenyomulást. Munkácstól, vagy Husztól ugyanis Lemberg, illetve Tarnopol légvonalban 230—240, úton 260—280 kilométernél nem több.

Ámde ebben az időben — szemben a nyilván helytelen információkon alapuló újsághírekkel — a Szovjet Vörös Hadsereg csapatai a Korosztjen—Nikolajev vonalon állottak (Zsitomirtól keletre), melynek legközelebbi pontja is 440—450 kilométer Husztól, ha pedig a legnyugatabbra elért Vinnicát számítjuk, az is 420 kilométer. Figyelembevéve, hogy a Magyar Tanácsköztársaság és a szovjet csapatok közti utat Petljura csapatai elzárták, ebben az időben ez a terv nem válhatott valóra.

Május elején, mikor a Magyar Tanácsköztársaság a legszorongatottabb helyzetben volt, egy jelentős kísérlet történt a megsegítésre. Mint-hogy az ukrán szovjet csapatok ebben az időben a Dnyeszter vonaláig törtek előre, az ukránjai szovjet május 1-i harkovi ülésén úgy döntöttek, hogy a morális segítségen túlmenően katonailag is támogatni fogják a Magyar Tanácsköztársaságot. Az volt a terv, hogy Kirlibaba és Dorna-Vatra irányában áttörik a frontot és Románián keresztül sietnek a magyar Vörös Hadsereg segítségére. Ennek megfelelően Kisinev irányában átlépték a Dnyesztert, de május 9-én Grigorjev atamán lázadása miatt a frontot hirtelen vissza kellett vonniok, s szándékukat kénytelenek voltak a Kolcsak elleni támadás miatt végleg feladni. A két hadsereg között a legkisebb távolság ebben az időben 680—700 kilométer volt.

A Szovjet Vörös Hadsereg legnagyobb és a Tanácsköztársaság fennállása alatt utolsó nyugati előretörése a Rovno—Dubno—Zbrucs—

⁷ H. I. — V. H. P. — 526/11. hdm. — 50/23.

Dnyeszter vonal elérése volt, május 25—26-án, de néhány napon belül Haller és Petljura támadása miatt innen is vissza kellett vonulniok. Ebben az időben a két hadsereget több mint 400 kilométer távolság választotta el. Ez a helyzet, amelyre oly sokszor utalnak, mint az összeköttetés megteremtésének lehetőségére. Láthatjuk, hogy ez a lehetőség nem volt reális. Nem tételezhető fel Stromfeldről, hogy olyan terv megvalósítását tűzte volna céljául, mely nemcsak hogy sikerrel nem kecsegtetett, de az egész Vörös Hadsereg létét tette volna kockára, mert a csapatok zömét egy a románok és csehek által veszélyeztetett hosszú zászkba manőverezte volna bele.

Arra egyébként még a legcsekélyebb utalás sincs, hogy a magyar Vörös Hadsereg át szándékozta volna lépni a régi országhatárt, már pedig e nélkül a terv semmikép sem lett volna megvalósítható. A szovjet hatalom ebben az időszakban elsősorban Kolcsakkal, majd Gyenikinnel volt elfoglalva, nem volt képes és nem is szándékozott nyugati irányban előretörni. Ily módon azt a feltevést, hogy a Vörös Hadsereg Kassa—Sátoraljaújhely támadási irányát a Szovjet Hadsereggel való kapcsolat felvétele határozta volna meg, meg nem alapozottnak kell tekintenünk.

*

A Vörös Hadsereg szervezésének kérdése.

A dicső felvidéki hadműveletek felvetik a Vörös Hadsereg szervezésének problémáit is. Nem lehet a hadműveletek terveit s végrehajtásukat a hadsereg szervezetétől, a rendelkezésre álló erők elosztásától, a csapatok harcértékétől függetleníteni. Csak ezek ismeretében alkothatunk képet arról a hatalmas munkáról, melyet a Tanácsköztársaság a hadsereg megteremtése és megerősítése terén végzett, csak így hatolhatunk be a hadműveletek lényegébe, érthetjük meg azok nagyszerűségét.

A Vörös Hadsereg szervezése terén — a kezdeti lépésektől eltekintve — május 6-ra, a hadseregparancsnokság felállításával és Stromfeld Aurélnak az egységes hadseregparancsnokság vezérkari főnökévé való kinevezésével változott meg a helyzet. Stromfeld világosan látta, hogy a Tanácsköztársaság helyzetének legégetőbb kérdése Salgótarján megvédésének a problémája lett. A védelmet azonban nagyvonalúan és támadólagosan akarta megoldani és az összes rendelkezésre álló erőket egyidejűleg már a további hadműveletekre szándékozott csoportosítani. Az átcsoportosítás alatt tervezte megoldani a hadsereg teljes átszervezésének első lépéseit. A szervezés biztosítására úgy intézkedett, hogy a románok ellen és a többi ellenséges arcvonalon csak gyenge biztosító osztagokat hagyott vissza, Hatvan területén pedig *központi hadműveleti tartalékot* igyekezett képezni. A 6. hadosztályt, a hadsereg legütőképesebb egységét jelölte ki a hadseregpartalék fő erejéül.

A terv nagyszerű példa a döntő láncszem kiragadására, a feladatoknak fontosságuk szerint való megkülönböztetésére, a kevésbé fontos problémák radikális elhanyagolására és a döntő kérdésekre való összpontosításra.

A jugoszláv arcvonalat, a Dunántúlt és a Duna-Tisza között a terv csaknem teljesen elhanyagolta. A román arcvonalat, a Tisza mentét ugyancsak kevésbé fontosnak minősítve háttérbe szorította és csak a legszükségesebb óvintézkedésekre szorítkozott. A Tisza-szakasz védelmét és megfigyelését Szolnok körül, a legkézenfekvőbb módon a budapesti csoportra (későbbi 7. hadosztály) bízta, míg a többi szakasz biztosítása a 2. hadosztály feladata maradt.

A hadseregpárancsnokság előrelátására és óvatosságára mutat, hogy az addig rendelkezésére bocsátott 6 vörösrőz zászlóaljat a Tisza-arcvonal mögött Monoron gyülekeztette, és ezáltal minden eshetőségre számítva, a Tisza mögött egy aránylag erős tartalékot képezett.

A terv merészségére mutat, hogy az 5. hadosztály miskolci jobbszárny-szakaszát csaknem teljesen magára hagyta, azokra a jelentésekre alapozva, hogy az ellenség ezen a szakaszon nem fogja előnyomulását folytatni. A Tiszától a Salgótarjánig terjedő több mint 100 kilométer széles veszélyeztetett terület védelmét az akkori körülmények között kizárólag együtt tartott erőkkkel, támadólagosan lehetett megoldani. A mérlegelések alapján a támadó erőnek Salgótarján körzetében kellett tevékenységét kifejtenie. Ezért a döntő erőket a Salgótarján elleni támadásra összpontosították. Erre a támadásra egyedül a 6. hadosztály jöhetett tekintetbe, amelynek felhasználását úgy tervezték, ha még időben beérkezik, a Salgótarján ellen felvonult ellenséget támadja meg s veti vissza, ha pedig az ellenség időközben Salgótarjánt elfoglalta volna, ellencsapással szabadítja fel a bányavidéket.

A Vörös Hadsereg májusi újjászervezése.

Az új csoportosítás felvételével egyidejűleg a szervezés kérdését is összekapcsolták. Ez volt a kezdete az egész hadsereg nagy átszervezésének, amely hatalmas lendülettel indult meg.

A hatalmas szervezőmunka eredménye, hogy május 7-re, 8-ra, az összes rendelkezésre álló csapatok és zászlóaljok számbavételével, már áttekinthetővé vált a hadsereg állapota. Az új főparancsnokság május 7-én a következő egységekkel számolt:

a) Az eddigi hadsereg kötelékeiből 17 ezredbe szervezett 55 zászlóalj és 1 önálló zászlóalj.

b) A munkáscsapatokból 5 ezredbe (2., 6., 7., 13. és 22. ezred) szervezett 16 zászlóalj.

c) A vörösrőség első és második ezrede, az 51. és 52. zászlóalj, öt nemzetközi zászlóalj és négy tengerész zászlóalj. Összesen 5 ezredbe szervezett 15 zászlóalj és 2 önálló zászlóalj.

Összesen tehát 89 zászlóaljnyi erő állott a főparancsnokság rendelkezésére, továbbá további 9 munkászászlóalj, amelyek összevonására későbbi intézkedést helyezett kilátásba.

A munkászászlóaljak itt említett adatai azonban nem mutatják a munkásság valóságos részvételét. Ezenkívül 14 gyári ezred állott 20.000 fős létszámmal a budapesti karhatalmi főparancsnokság rendelkezésére, 12 munkásezred (36 zászlóalj) kb. 22.000 fő létszámmal az erődítési vezetés részére, 12 munkászászlóalj kb. 6.000 fő a vörösréség megerősítésére, valamint a vörös vasas-hadosztály, amely 6 zászlóaljból állt, kb. 3500 főnyi állománnyal.

Mindezek a kötelékek azonban inkább csak laza kereteknek voltak tekinthetők. Szervezésük el volt maradva és a V. 1-i események is megtették bomlasztó hatásukat.

A hadseregparancsnok május 8-án adta ki az első szervezési rendeletét, amely leszögezi, „az utóbbi hetek eseményeinek természetes folyamánya volt, hogy az ország területén a legkülönbözőbb alakulások szerveztettek meg. Hadműveleteket csak akkor lehet vezetni, ha rend és rendszer uralkodik. Minden felesleges törzset és alakulást be kell szüntetni, mert csak így lehet a rendelkezésre álló erőt és anyagot gazdaságosan kihasználni.”⁸

A rendelet intézkedik a magasabb parancsnokságok felállítására és a hedsereg szervezésére. Ennek a rendeletnek értelmében folyt le a következő napokban a hadsereg megszervezése és ennek következtében ért el a hadsereg május 15-re magasfokú szervezettséget.

Hadrend V. 15-én. Ahhoz, hogy a felvidéki hadműveletet megérthesük és azt a hatalmas szervező munkát, amelyet az új hadseregparancsnokság néhány nap alatt végzett, értékelhessük, nem érdektelen a Vörös Hadsereg május 15-én elért szervezését és tényleges erejét ismertetni. Ezek figyelembevételre elengedhetetlen a hadműveletek megértéséhez és helyes megítéléséhez.

I. HADTEST:

2. hadosztály.

- 30. gyalogezred (6 lövészszászad, 1 géppuskásszászad 8 géppuskával).
- 38. gyalogezred (6 lövészszászad, 2 géppuskásszászad, 14 géppuskával).
- 15. gyalogezred (9 lövészszászad, 3 géppuskásszászad 24 géppuskával).
- 51. és 52. Vörösr zászlóalj 4 géppuskával,
- 1 ágyús üteg 4 löveggel.

7. hadosztály:

- 1. gyalogezred: (9 lövészszászad, 3 géppuskásszászad 26 géppuskával).
- 4. gyalogezred: (6 lövészszászad, 2 géppuskásszászad 12 géppuskával).

- Tengerészezred (9 lövészsorozat, műszaki félraszad, 3 géppuskászad 22 géppuskával).
 Nemzetközi ezred (12 lövészsorozat, 4 géppuskászad, 19 géppuskával),
 valamint
 2 ágyúsüteg 8 löveggel, 2 tarackos üteg 8 löveggel.

II. HADTEST:

8. hadosztály:

- (Az összes hadtestparancsnokságnak alárendelt dunántúli alakulások hadrendje, melyből a 8. hadosztály hadrendjét később állapítják meg).
 17. gyalogezred (9 lövészsorozat, 1 géppuskászad, 6 géppuskával),
 II. Vörösőr zászlóalj 12 géppuskával,
 18. gyalogezred (5 lövészsorozat),
 20. gyalogezred (9 lövészsorozat, 3 géppuskászad, 21 géppuskával),
 49. gyalogezred (9 lövészsorozat, 1 géppuskászad 8 géppuskával),
 44. gyalogezred (9 lövészsorozat, 2 géppuskászad, 16 géppuskával),
 13. gyalogezred (6 lövészsorozat, 1 géppuskászad, 6 géppuskával),

III. HADTEST:

1. hadosztály:

8. munkásezred (12 lövészsorozat, 2 géppuskászad, 14 géppuskával, műszaki század),
 9. munkásezred (10 lövészsorozat),
 32. gyalogezred (10 lövészsorozat, 3 géppuskászad, 24 géppuskával, műszaki század, gyalogágyús szakasz 2 löveggel),
 7. munkásezred (12 lövészsorozat, 3 géppuskászad 24 géppuskával, műszaki félraszad), valamint
 1 hegyiágyús üteg 4 löveggel, 2 ágyúsüteg 8 löveggel, 3 tarackos üteg 12 löveggel, 1 nehéz tarackos üteg 2 löveggel.

4. hadosztály:

2. munkásezred (12 lövészsorozat, 1 géppuskászad, 10 géppuskával),
 6. munkásezred (12 lövészsorozat, 1 géppuskászad, 8 géppuskával),
 14. munkásezred (12 lövészsorozat, 2 géppuskászad, 15 géppuskával),
 22. munkásezred (12 lövészsorozat, 1 géppuskászad 8 géppuskával, műszaki félraszad), valamint
 1 hegyiágyús üteg 4 löveggel, 5 tarackos üteg 20 löveggel.

HADSEREGKÖZVETLENEK:

3. hadosztály:

5. gyalogezred (9 lövészsorozat, 3 géppuskászad 11 géppuskával, műszaki félraszad),
 16. gyalogezred (9 lövészsorozat, 3 géppuskászad 14 géppuskával),

53. gyalogezred (9 lövészsorozat, 3 géppuskássorozat 25 géppuskával),
 1. munkászászlóalj 4 lövészsorozattal, 2 vadászsászlóalj 7 lövészsorozat-
 tal és géppuskássorozat 18 géppuskával, valamint
 2 ágyús üteg 8 löveggel, 5 tarackos üteg 16 löveggel, 1 repülőszázad
 6 géppel.

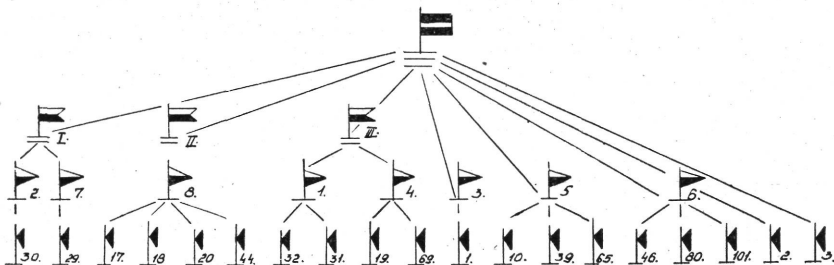
5. hadosztály:

10. gyalogezred (12 lövészsorozat, 3 géppuskássorozat 66 (?) géppuskával),
 19. gyalogezred (7 lövészsorozat, 3 géppuskássorozat 31 géppuskával),
 39. gyalogezred (10 lövészsorozat, 3 géppuskássorozat 27 géppuskával),
 2 lövészsászlóalj 6 lövészsorozattal,
 2 géppuskássorozat 11 géppuskával, valamint
 2 tarackos üteg 8 löveggel és 1 árkássorozat.

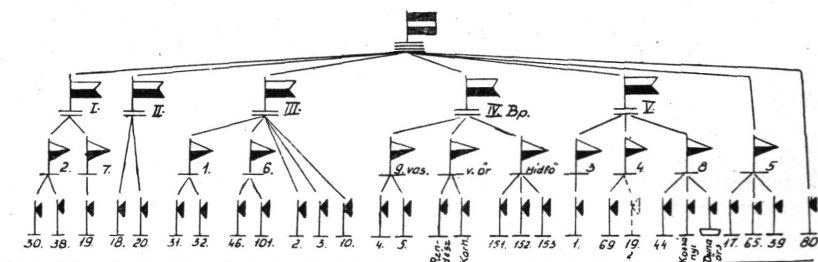
6. hadosztály:

46. gyalogezred (9 lövészsorozat, 3 géppuskássorozat 24 géppuskával),
 31. gyalogezred (6 lövészsorozat, 3 vadászsorozat, 3 géppuskássorozat 19
 géppuskával),
 101. gyalogezred (9 lövészsorozat, 3 géppuskássorozat 13 géppuskával),
 33. gyalogezred (9 lövészsorozat, 1 rohamszorozat, 3 géppuskássorozat 15
 géppuskával), valamint

3 ágyús üteg 12 löveggel, 3 tarackos üteg 12 löveggel, 1 árkássorozat.
 A hadsereg hadrendjében összesen 113 zászlóalj, 84 géppuskás-
 szorozat, 8 lovassorozat, 14 ágyúsüteg, 2 hegyi ágyúsüteg, 20 tarackos üteg,
 3 nehéz tarackos üteg, 16 műszaki század és 8 repülőszázad volt, 51.586
 puskával, 682 géppuskával, 870 lóval, 63 ágyúval, 5 hegyi ágyúval, 81
 tarackkal, 6 nehézlövvel és 37 repülőgéppel. Ehhez kell még számítani
 a „Duna Őrséget“ 3 monitorral, 2 ágyúnaszáddal, 4 őrnaszáddal és 2 segéd
 monitorral, továbbá 11 páncélvonatot, amelyek közül ebben az időben
 3 javítás alatt állott, 3 a harmadik hadtesthez, 2 a második hadosztály-
 hoz, 1 a harmadik hadosztályhoz és 2 a 6. hadosztályhoz volt beosztva.
 A hadsereg hadrendje tehát ebben az időszakban, május 15-én, a kö-
 vetkező volt:

Hadrend VI. 15-én. Érdemes az összehasonlítás kedvéért felvetni, hogy a Vörös Hadsereg hadrendje és állománya a következő hónap dicsőségteli harcai alatt hogyan alakult. 1919 június 15-én a Vörös Hadsereg hadrendje már az alábbi volt:

2. hadosztály:

- 30. gyalogezred (6 lövészsorozat, 2 géppuskássorozat 16 géppuskával, ütközet létszám: 738),
- 68. gyalogezred (9 lövészsorozat, 3 géppuskássorozat 20 géppuskával, műszaki század 122 fővel, ütközet létszám: 1569),
- 15. gyalogezred (9 lövészsorozat, 3 géppuskássorozat 24 géppuskával, műszaki század 68 fővel, ütközet létszám: 1400 fő),
- 38. gyalogezred (9 lövészsorozat, 3 géppuskássorozat 24 géppuskával, ütközet létszám: 1192 fő), valamint
- 1 lovassorozat 100 fővel, 2 ágyús üteg 8 löveggel, 2 tarackos üteg 8 löveggel, 1 árkászszorozat 170 fővel, 30. műszaki munkássorozat 183 fővel, 1 repülőszorozat 1 géppel és még 1 géppuskássorozat 6 géppuskával.

7. hadosztály:

- 1. gyalogezred (9 lövészsorozat, 3 géppuskássorozat 28 géppuskával, műszaki század 75 fővel, gyalogágyús szakasz 1 löveggel, ütközet létszám: 1820 fő),
- 4. gyalogezred (9 lövészsorozat, 3 géppuskássorozat 17 géppuskával, műszaki század 39 fővel, ütközet létszám: 1838 fő).
- tengerészezred (9 lövészsorozat, 1 rohamszorozat, 3 géppuskássorozat 20 géppuskával, műszaki század 52 fővel, ütközet létszám: 1894 fő), valamint
- 1 lovassorozat 78 fővel, 1 ágyús üteg 4 löveggel, 2 tarackosüteg 8 löveggel, 1 nehéz tarackos üteg 2 löveggel, 1 árkászszorozat 57 fővel, 1 műszaki munkássorozat 132 fővel és még egy géppuskás század 6 géppuskával.
- 18. és 20. dandár: 6 lövészsorozat 12 géppuskával, 1 hegyiágyús üteg 4 löveggel, 2 ágyús üteg 8 löveggel, 2 tarackos üteg 8 löveggel, 2 nehéz tarackos üteg 4 löveggel.

1. hadosztály:

8. munkásezred (9 lövészsorozat, 3 géppuskássorozat 24 géppuskával, műszaki század 74 fővel, ütközet létszám: 1555 fő),
9. munkásezred (5 lövészsorozat, 1 géppuskássorozat 8 géppuskával, ütközet létszám: 445 fő),
32. gyalogezred (12 lövészsorozat, 3 géppuskássorozat 14 géppuskával, műszaki század 90 fővel, 1 gyalogágyús üteg 2 löveggel, ütközet létszám: 1217 fő),
7. munkásezred (13 lövészsorozat, 3 géppuskássorozat 23 géppuskával, 1 műszaki fél század 50 fővel, ütközet létszám: 950 fő), valamint
2. ágyús üteg 8 löveggel, 1 tarackos üteg 4 löveggel, 1 nehéz tarackos üteg 2 löveggel, 1 árkássorozat 130 fővel.

6. hadosztály:

46. gyalogezred (9 lövészsorozat, 3 géppuskássorozat 22 géppuskával, 1 műszaki század, ütközet létszám: 1132 fő),
31. gyalogezred (9 lövészsorozat, 3 géppuskássorozat 24 géppuskával, 1 műszaki század, ütközet létszám: 1143 fő),
33. gyalogezred (9 lövészsorozat, 3 géppuskássorozat 22 géppuskával, 1 műszaki század, ütközet létszám: 1422 fő),
101. gyalogezred (9 lövészsorozat, 3 géppuskássorozat 24 géppuskával, 1 műszaki század, ütközet létszám: 1204 fő),
- VI. rohamzászlóalj (3 lövészsorozat, 1 géppuskássorozat 9 géppuskával, 1 hegyiágyús üteg 2 löveggel, 1 ágyús üteg 4 löveggel, ütközet létszám: 317 fő), valamint
- 1 lovasszakasz 17 fővel, 4 ágyús üteg 14 löveggel, 4 tarackos üteg 16 löveggel, 2 nehéz tarackos üteg 4 löveggel, műszaki munkássorozat 113 fővel.

2. dandár:

21. gyalogezred (9 lövészsorozat, 1 rohamszorozat 4 géppuskával, ütközet létszám: 1074 fő),
- 2 ágyús üteg 8 löveggel, 3 tarackos üteg 12 löveggel,
- III/39. zászlóalj (3 lövészsorozat, 1 géppuskássorozat 8 géppuskával, ütközet létszám: 405 fő).

3. dandár:

23. gyalogezred (9 lövészsorozat, 3 géppuskássorozat 22 géppuskával, műszaki század, ütközet létszám: 936 fő),
24. gyalogezred (11 lövészsorozat, 3 géppuskássorozat 10 géppuskával, 1 műszaki század, ütközet létszám: 1250 fő), valamint
- 4 tarackos üteg 16 löveggel.

10. dandár:

10. gyalogezred (10 lövészszázad, 3 géppuskásszázad 15 géppuskával, ütközet létszám: 900 fő), valamint
1 ágyús üteg 4 löveggel, 1 tarackos üteg 4 löveggel.

9. vasashadosztály:

1. vasasezred (9 lövészszázad, 3 géppuskásszázad 36 géppuskával, 1 hegyi-ágyús üteg 4 löveggel, ütközet létszám: 1400 fő),
2. vasasezred (9 lövészszázad, 3 géppuskásszázad 36 géppuskával, 1 hegyi-ágyús üteg 4 löveggel, ütközet létszám: 1500 fő),
3. vasasezred (3 lövészszázad, 1 géppuskásszázad 12 géppuskával, 1 hegyi-ágyús üteg 2 löveggel, ütközet létszám: 300 fő), valamint
1 tarackos üteg 4 löveggel, 2 aknavető üteg 16 aknavetővel.

Vörösőr hadosztály:

- 21 zászlóalj, 2 lovasszázad, 1 motorcsónakosztag.

Hídő hadosztály:

- 10 lövészszázad és 5 géppuskásszázad (ütközet létszám: 820 fő), valamint 3 légvédelmi ágyús üteg 10 löveggel, 22 erődítési század, 23 fényező.

3. hadosztály:

3. gyalogezred (9 lövészszázad, 3 géppuskásszázad 19 géppuskával, 1 műszaki század, ütközet létszám: 1134 fő),
16. gyalogezred (9 lövészszázad, 3 géppuskásszázad 20 géppuskával, 1 műszaki század, ütközet létszám: 1872 fő), valamint
2 lovasszakasz 40 fővel, 1 ágyús üteg 4 löveggel, 2 tarackos üteg 8 löveggel, 2 nehéz tarackos üteg 4 löveggel, 1¹/₂ árkásszázad, 1 repülőszázad 1 géppel.

4. hadosztály:

2. munkásezred (12 lövészszázad, 2 géppuskásszázad 10 géppuskával, 1 műszaki század, ütközet létszám: 926 fő),
22. munkásezred (12 lövészszázad, 3 géppuskásszázad 16 géppuskával, 1 műszaki század, ütközet létszám: 1900 fő),
14. munkásezred (12 lövészszázad, 2 géppuskásszázad 11 géppuskával, 1 műszaki század, ütközet létszám: 1111 fő),
6. munkásezred (12 lövészszázad, 2 géppuskásszázad 9 géppuskával, 1 műszaki század, ütközet létszám: 1507 fő), valamint
1 lovasszázad, 1 hegyiágyús üteg 4 löveggel, 3 ágyús üteg 12 löveggel, 3 tarackos üteg 12 löveggel, 2 nehéz tarackos üteg 4 löveggel, 1 árkásszázad.

8. hadosztály:

- 17. gyalogezred (9 lövészsorozat, 3 géppuskászázad 16 géppuskával, ütközet létszám: 1000 fő),
- 18. gyalogezred (6 lövészsorozat, 3 géppuskászázad 16 géppuskával, ütközet létszám: 1000 fő),
- Kossányi-dandár (11 lövészsorozat, ütközet létszám: 1100 fő),
- Dunaórség,
valamint 1 hegyiágyús üteg 4 löveggel, 3 tarackos üteg 20 löveggel,
3 ágyús üteg 12 löveggel.

5. hadosztály:

- 13. gyalogezred (16 lövészsorozat, 3 géppuskászázad 42 géppuskával, ütközet létszám: 1651 fő),
- 19. gyalogezred (5 lövészsorozat, 1 géppuskászázad 8 géppuskával, ütközet létszám: 195 fő),
- 5. gyalogezred (9 lövészsorozat, 3 géppuskászázad 12 géppuskával, ütközet létszám: 1281 fő),
- 1 lovasszázad 97 fővel, 3 tarackos üteg 12 löveggel, 1 árkászázad 137 fővel.

80. dandár:

- 53. gyalogezred (6 lövészsorozat, 3 géppuskászázad 20 géppuskával, 1 műszaki század, ütközet létszám: 1172 fő),
- 11. munkásezred (9 lövészsorozat, 1 géppuskászázad 6 géppuskával, ütközet létszám: 1440 fő),
- 26. nemzetközi ezred (9 lövészsorozat, 3 géppuskászázad 13 géppuskával, ütközet létszám: 669 fő),
- 27. nemzetközi ezred (6 lövészsorozat, 2 géppuskászázad 7 géppuskával, ütközet létszám: 320 fő),
- 2 vadászászlóalj (6 lövészsorozat, 2 géppuskászázad 13 géppuskával, ütközet létszám: 730 fő),
- 1 lovasszakasz 25 fővel, 2 ágyús üteg 8 löveggel, 1 tarackos üteg 4 löveggel, 10 páncélvonat, 1 repülőszázad 1 géppel.

A hadsereg hadrendjében ekkor már 168 zászlóalj, 127 géppuskászázad, 9 lovasszázad, 25 ágyúsüteg, 7 hegyiágyúsüteg, 37 tarackos üteg, 15 nehéz üteg, 13 árkászázad és 9 repülőszázad volt, 66.218 puskával, 964 géppuskával, 1343 lovassal, 97 ágyúval, 29 hegyi ágyúval, 148 tarackkal, 34 nehéz löveggel, 1433 árkással és 22 repülőgéppel. A páncélvonatok száma eggyel, 12-re emelkedett, a Dunaórség hajóállománya nem változott.

A hadsereg egységes vezetése, a hadműveletek nagybmméretűvé válása, a csapatok harctevékenységének egybehangolása megkövetelte a hadosztály-szervezést, amely a harcok folyamán helyesnek is bizonyult a régebbi dandárcsoport szervezéssel szemben. Más kérdés, hogy a had-

osztályokat nem lehet az itt megadott teljes létszámúaknak tekinteni, miután azok állománya a szakadatlan harcok folytán állandó hullámszásban volt.

Láthatjuk, hogyan erősödött a Vörös Hadsereg, milyen rendszeres és szakadatlan fejlődésen ment keresztül a munkásalakulatok beállításától kezdve. V. 3-án a hadseregparancsnokságnak mindössze egy, a 6. hadosztály állt rendelkezésére; két hét múlva, V. 15-én öt hadosztállyal rendelkezett, a felvidéki támadó hadműveletekben pedig a hadosztályok száma hatra szaporodott és a hadműveletekben az újonnan felállított 2. és 3. dandár is résztvett. Ez azonban az egész hadseregnek csak a hadművelési részét képezte, míg azokon az arcvonalakon, ahol nem folytak hadműveletek, az ottani, a határt védő csapatok szervezése is teljes befejezést nyert.

A Vörös Hadsereg a szervezés terén is fényesen kiállta a tűzpróbát.

A kecskeméti felvonulás kérdése

Mint ismeretes, a Vörös Hadsereg felvidéki hadműveleteit május 11-én megszakította a kecskeméti felvonulás, mikor a hadseregfőparancsnokság, értesülései alapján, arra a döntésre jutott, hogy a dél felől fenyegető támadás elhárítására a csapatok jelentős részét elvonja az északi arcvonalról és déli irányba szállítja el. Ez a tény kétségteljesen károsan befolyásolta a felvidéki hadműveleteket, hisz lehetővé tette a csehek újabb előretörését, nem kis területvesztéshez, majd az ideiglenesen megszállott területek visszafoglalásakor felesleges áldozatokhoz vezetett.

Felmerül az a kérdés, hogy a csapatok összevonása nem az ellenség szándékos cselekedete volt-e és amennyiben igen, a hírszerző osztály áruló tevékenysége idézte-e elő, vagy pedig a hírszerző osztály jelentéseit a hadseregfőparancsnokságon lévő árulók rendelték-e meg. Ennek a kérdésnek eldöntése mindaddig nem tisztázódott, lényegében azonban nem is az a fontos, hogy a hírszerző osztály, amelynek akkori vezetője Stojakovics, az 1945-ben háborús bűnösneként kivégzett Sztójai Döme volt, vagy a hadseregfőparancsnokságon lévő többi áruló, esetleg magának a főparancsnoknak, Böhm Vilmosnak a műve volt-e. A lényeg az, és ezt tényként leszögezhetjük, hogy az egész déli támadás híve nem felelt meg a valóságnak és ezen hírek terjesztése, illetve közvetítése kétségteljesen az ellenség tudatos cselekedete volt.

A hadseregfőparancsnokság meglehetősen nagy és nem kevés költiséget igénylő hírszerző szervezettel rendelkezett, amely állandóan bőséges anyagot hordott össze. Elvitathatatlan, hogy az ellenséges csapatok szervezésére, csoportosítására vonatkozó anyag meglehetősen bőséges, nagyjában és egészében jól használható és eléggé kimerítő. Ebben azon-

ban elsősorban a csapatfelderítésnek van érdeme, hisz a hírszerző osztály az elienséggel közvetlen érintkezésben álló csapatok adatait dolgozta fel. A Vörös Hadsereg stratégiai hírszerzése, az ellenség hátsó területéről, távolabbi terveiről, céljairól, az arcvonal mögötti eseményekről és nem utolsósorban a nem kisszámú diplomáciai találkozókról szóló felderítése azonban teljes egészében értéktelennek és hasznavetetlennek bizonyult. A hírszerző jelentések jelentékeny része különböző bizalmi egyének megbízhatatlan adatszolgáltatása, feltehetőleg minden alapot nélkülöző, pénzért nyújtott, kitalált adatok halmaza. Ezek meghamisították a való eseményeket és nem nyújtottak támpontot a főparancsnokságnak további tervei kidolgozására. Ha nincs is rá ebből az időszakból konkrét bizonyíték, teljes bizonyossággal feltehető, hogy a hírszerző osztály tudatosan tájékoztatta helytelenül a főparancsnokságát és igyekezett annak ténykedését helytelen irányba terelni. Más kérdés, hogy a főparancsnokság, illetve az ott ülő árulók kezdetől fogva tisztában voltak-e ezzel és minden esetben tudták-e hogy a jelentések legalább is kétesek; ily módon tudatosan játszottak-e össze a hírszerző osztállyal hamis hírek gyártásában, illetve a főparancsnokság terveinek hamis jelentések alapján való elkészítésében. Ily módon azt a kérdést nem lehet megnyugtatólag tisztázni, hogy a délvidéki támadási előkészületek híre és az erre foganasított intézkedések általában a főparancsnokság, vagy főképpen a hírszerző osztálynak a bűnéül róhatók-e fel. A hírszerző jelentések áttekintése mindenesetre azt mutatja, hogy a jelentések nem voltak megalapozottak, nem feleltek meg a valóságnak. Az első hír május 9-én arról számolt be, hogy a szerb csapatokat a Dráva és a Mura mentén francia csapatokkal váltják fel. Meg kell jegyezni, hogy az ellenséggel közvetlenül érintkezésben álló csapatok összes jelentései ebből az időszakból arra utalnak, hogy az ellenség támadó készülődésének ezen a szakaszon semmi nyomát nem észlelték, a szembenálló ellenséges csapatok összetételében változást nem fedeztek fel.

Ezzel szemben a hírszerző osztály egy sor hamis, vagy legalábbis kétes jelentés alapján a legkülönbözőbb, a csapatok által észleltekkal gyökeresen szembenálló jelentést készít. Pl. azt jelenti, hogy 2000 színes, gyarmati katonát Ujvidéken át vasúton Szeged felé szállítanak, ugyanakkor Szeged felől egy francia ezred, mely fehérekből áll, Szabadkára érkezett. Ha a híreket bemérték, ellenőrizték és összeegyeztették volna, rövid idő alatt magyarázatát találhatták volna a vasúti szállításoknak és hajókirakodásoknak, mert csupán arról volt szó, hogy az európai francia csapatokat gyarmati katonaság váltotta fel. Így azután nem csodálhatók az olyan jelentések, melyek Zágráb környékén 120.000 főnyi katonaság összpontosításáról számolnak be, vagy az a hír, mely szerint május 5-én és 6-án Triesztben 40.000 főnyi katonaság rakodott ki, és ez a szám a jelentésekben rövid időn belül 90.000-re nőtt. Egy bizalmi ember nemcsak arról jelent, hogy egy francia hadosztály Nisből elindult, de azt

is tudja, hogy ezt a hadosztályt Szolnoknál fogják harcbevetni és ennek a hadosztálynak beérkezése után indul meg az összes intervenciók általános támadása.

A hírszerző osztály ilyen jelentésekkel vitte bele a főparancsnokságot, — akarva-akaratlanul — saját hamis elképzeléseibe. Az óriási csapatszállítások kétes adatainak rögzítése oda vezet, hogy már azt is kiszámítják, hogy az összes antant csapatok felvonulása május 12-ére fejeződik be. Ebből következik a jóslás: május 12—15 között megindul az antant nagy támadása. A hírszerző osztály egy sor, még csak kétesnek sem nevezhető, hanem tudatosan hamis adattal támasztja alá megalapozatlan elképzeléseit. Egy sor távirat, melyeknek megfejtése is hiányos, mintha csak arra készült volna az ellenség táborában, hogy elfogva és megfejtve alátámassza azt, amit a főparancsnokság feltevés helyett, mint tényt fogad el: az ellenség nagy csapatszállításait és széles arányú támadó hadműveletek megkezdését. Nincs kizárva, hogy az ilyen táviratok egy részét az ellenséges kémelhárító-osztályok szándékosan juttatták el a hadseregparancsnokság hírszerző osztályára.

Más kérdés, hogy a főparancsnokság minden ellenőrzés nélkül elfogadta ezeket az adatokat és jelentéseket és ez szabta meg további tevékenységét. Ennek alapján javasolja a főparancsnokság a kormányzó-tanácsnak, válságosnak ítélve a helyzetet, hogy kérje Szovjet-Oroszország támogatását és dönt úgy, hogy minden szabad erejével Kecskemétre vonul fel a dél felől várt ellenséges támadással szemben.

Miután május 15-én, a bejósolt végső határidővel sem történt az ellenséges oldalon semmi támadó tevékenység, Szegednél még mindig csak a három francia hadosztály állott, a Szolnokra elindított francia hadosztály nem érkezett be, a déli arcvonalon semmi újabb hír nincs az óriási csapatszállításoknak a vonalba való beérkezéséről, jöllehet száz- ezres tömegeket nem könnyű elrejtteni, sőt a Tiszánál állott első vonalbeli román hadosztályokat is a szovjet frontra vitték és sokkal gyengébb erdélyi csapatokkal váltották fel, a főparancsnokság teljes tanácstalanságban van. A csapattfelderítés semmi újat és lényegest nem jelent, a hírszerző osztály azonban makacsul kitart eredeti álláspontja mellett és legfeljebb időbelileg enged eltolódást május 20-ig.

Május 15-e után a hadseregfőparancsnokság intézkedései visszatükrözik a kezdődő kételkedést, határozott intézkedést azonban még nem találunk. A kecskeméti felvonulást végrehajtatják, de az 1. hadosztályt már nem ide vonultatják fel, hanem Miskolc visszafoglalására rendelik. A hírszerző szervek még a továbbiakban sem ismerik be tévedésüket, újabb és újabb indokokkal magyarázzák a támadás elhalasztását, nem tudnak konkrét adatokat hozni az általuk jelentett nagyszámú beérkezett hadosztály helyzetéről, de nem adják fel eredeti állásfoglalásukat. A főparancsnokság lassan felismeri a hírszerző szolgálat megbízhatatlanságát és május 22-étől ismét előtérbe helyezi az északi hadszíntér hadműveletet. A május 25-i hadseregintézkedés a Kecskemétnél felvonult

erőket már nem dél felé támadó csoportnak, hanem hadseregértaléknak nevezi.

Kétségtelen, hogy a kecskeméti felvonulás károsan befolyásolta a felvidéki hadműveletek menetét, késleltette azok sikeres kibontakozását, felesleges veszteségekhez és csapateltolásokhoz vezetett. Jóllehet a hadseregfőparancsnokság, ha késve, de mégis leszámolt a helytelen hírek-ből származó pánikhangulattal és helyes irányba terelte a hadműveleteket, nem számolt le, sőt fel sem vetette a hírszerzés teljes megbízhatatlanságának kérdését. Könnyen feltételezhető, hogy ez a hadsereg-főparancsnokságon működő árulók tevékenységének eredménye volt. A Vörös Hadsereg kecskeméti felvonulását a Vörös Hadsereg főparancsnokságán működő ellenséges erők aknatevékenységének kell minősíteni.

*

Az itt felvetett néhány probléma csak kiragadott töredéke annak a kérdés-komplexumnak, mellyel a Vörös Hadsereg dicső hadműveleteit tanulmányozó történész találkozik. Feladatunk, hogy a felmerülő kérdéseket mihamarabb megoldjuk. Nem szabad sajnálnunk erőnket, hogy mielőbb feldolgozzuk a Magyar Tanácsköztársaság dicső harcait, s olyan könyvet adjunk dolgozó népünk, néphadseregünk kezébe, mely méltó emléket állít 1919 fényes harcainak.